

Santuari de Montserrat de Montferri

JOSEP M. ROVIRA I VALLS
Fotografies: Rafael López-Monné

El 29 de maig del 1999 arribava la imatge de la Mare de Déu de Montserrat, procedent del monestir montserratí portada per un monjo i veïns del poble. Al vespre, amb una processó de torxes, fou pujada des del poble fins al seu setial de l'ermita. Es va inaugurar el dia 30 de maig de 1999. És una petita joia que completa la ruta modernista *jujoliana* i dels santuaris marians pel Camp de Tarragona.

“
Fer esglésies és feina d'àngels
Josep M. Jujol, arquitecte

SANTUARI DE MONTSERRAT DE MONTFERRI

A la doble pàgina anterior: imatge nocturna del Santuari de la Mare de Déu de Montserrat de Montferri. Fotografia: Rafael López-Monné.

En aquesta pàgina: dos dibuixos del Santuari que es van publicar a l'opuscle editat per la junta d'obres del Santuari el gener de 1929, i reproduïts al setmanari Joventut de Valls, el 27 d'abril de 1929, amb fotografies de l'estat de les obres.

A la pàgina dreta: Impressionant imatge dels arcs catenaris de l'interior del Santuari. S'aprecien les rosasses hexagonals que donen color, i el cambril amb la imatge de la Moreneta al centre. Fotografia: Josep Borrell Garciaipons.

El Santuari de Montserrat de Montferri és un temple de nova planta projectat per l'arquitecte Josep Maria Jujol l'any 1925. El disseny exterior recorda una nau gòtica amb grans finestrals, coberta per 22 petites cúpules arrodonides com les agulles de les muntanyes de Montserrat.

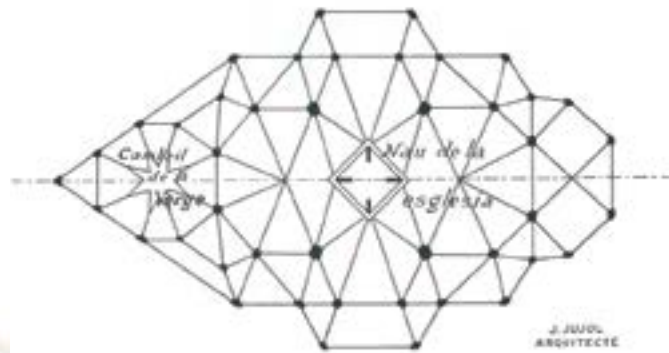
El senyor Lluís Vives, de Monferri, descendent de ca l'Ambrós i parent llunyà de Jujol, ens recorda la història del Santuari que s'explicava a casa seva:

El pare Daniel Vives deia que havia tingut una visió fent oració al cambril de la Mare de Déu de Montserrat: fer un Santuari dedicat a la Mare de Déu de Montserrat al Camp de Tarragona per tal d'apropar la "Moreneta" a aquestes terres, per la dificultat que hi havia en aquell temps d'anar fins a Montserrat.

Llavors el pare Daniel va demanar al seu germà, Josep Vives, que era l'hereu de ca l'Ambrós, que li concedís el terreny que hi havia en un tossalet, anomenat el Corralot, a uns 150 m sobre el nivell del poble de Montferri.

Una vegada concedit el terreny, el pare Daniel Vives es va posar en contacte amb el seu familiar i amic, l'arquitecte

Planta del Santuari

Josep Maria Jujol, per tal que li fes el projecte per construir-hi el Santuari.

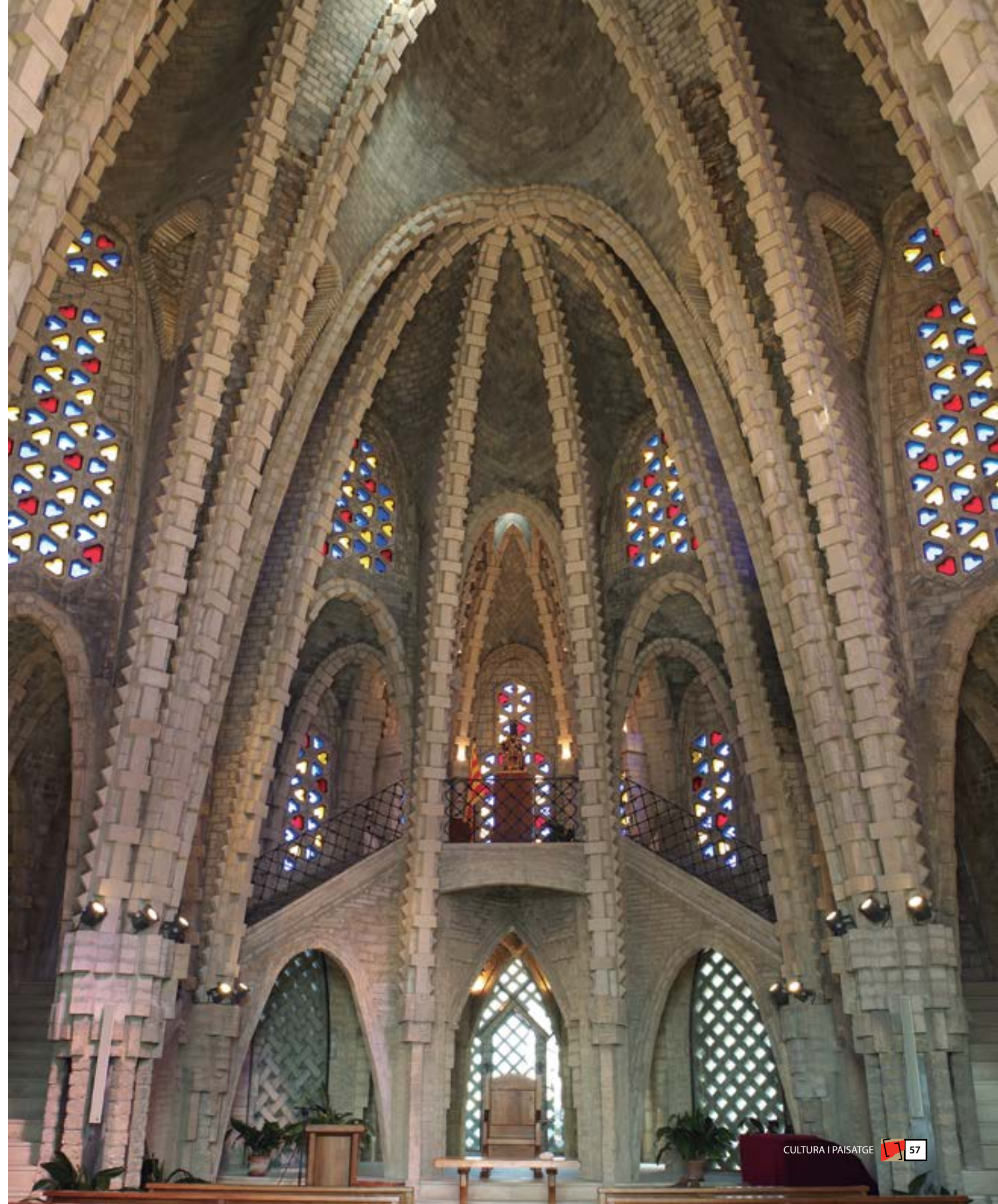
La relació de l'arquitecte Josep Maria Jujol amb el pare Daniel Vives, jesuïta, ve del parentiu i l'amistat de les famílies Jujol i Vives, de ca l'Ambrós de Montferri (la mare de l'arquitecte es deia Teresa Gibert i Vives).

I llavors van formar una junta de fills del poble per començar les obres, unes obres que es van haver de suspendre per l'expulsió dels jesuïtes a Itàlia, entre els quals el pare Daniel Vives, que era el promotor del Santuari.

La cerimònia de col·locació de la primera pedra va tenir lloc el novembre de 1925. Quan el Pare Daniel Vives va haver de marxar (1931), la junta d'obres es va quedar sense el finançament necessari per pagar el ciment i els paletes que treballaven a l'obra, motiu pel qual continuà amb dificultat. La guerra i la misèria de la postguerra impedí la continuació de l'obra fins que, l'any 1983, novament el poble de Montferri, liderat per mossèn Josep M. Jané, encarregà un projecte a l'arquitecte Joan Bassegoda. El 1984 es reprengueren les obres, la primera fase de les quals consistí a consolidar les restes de la primera construcció, malmesa per la ventada de Sant Sulpici (2 de març de 1935). Una vegada enllestides les tasques de consolidació, l'any 1990 s'inicià la segona etapa, fins a l'acabament de l'obra. Finalment el Santuari s'inaugurà el 30 de maig de 1999.

Jujol va concebre la planta del Santuari com una nau, amb forma de vaixell, orientada a Montserrat. Tota l'estructura està formada per arcs catenaris i no hi intervé cap paret. Es tracta d'una construcció molt atrevida, amb molt poca base (260 m²) i amb molta altura (27m, al centre de la nau).

La part central està pensada com un castell dels Xiquets de Valls, amb dos elements essencials: quatre

Montferri, l'actual població de la comarca de l'Alt Camp, a la vora esquerra del riu Gaià, antigament era coneguda amb el nom de 'Puigtinyós'. Montferri era una partida de terme de l'esmentat municipi que l'administració liberal va incorporar a la demarcació del castell i nou municipi de Puigtinyós. El Reial Decret de 9 de juny de 1917 propicià el canvi de denominació de 'Puigtinyós' per la de Montferri, tal com es coneix avui aquesta població. El terme 'Montferri' era conegut des de l'antiguitat perquè de la muntanya, en temps de Roma, s'extreia ferro (MONTE FERRIOLUM). També Puigtinyós (PODIO TINNOSO) era conegut a l'antigor perquè al lloc s'hi collia una planta per tintar. Amb tot, hem de dir que la primera documentació medieval de la qual tenim constància data de l'any 1010, quan pertanyia a Adalbert d'Albinyana i aquest en va fer donació al monestir benedictí de Sant Cugat del Vallès. Però la notícia més fequent la tenim el 18 d'agost de 1023, gràcies a un document de venda fet pel comte de Barcelona, Berenguer Ramon el Corb, i la seva dona Sanxa. Segons aquest diploma, els comtes venen a Guillem Amat, baró de Castellvell de Rosanes, senyor d'Olesa de Montserrat, el castell i dominis de Castellvell de la Marca o Castellví del Penedès. Amb aquesta nova propietat, els Castellvell posaven fil a l'agulla i la base de la futura baronia dels Castellvell al Penedès. Les terres alienades pel comte anaven des de Sant Martí de Sarroca, seguint les terminacions d'Albinyana i Bonastre, fins al Gaià, continuant per Vilardida i el Montmell, reculant cap a la riera de Marmellà i retornant cap a Sant Martí de Sarroca. Hem de pensar que dins aqueixos límits s'han d'incloure les terres Puigtinyós i de Montferri, la Figuerola, Masllorenç i Masarbonès, i també Rodonyà, encara que el document no ho especifica. ¹

Guilleuma de Castellvell, senyora de Castellví de Rosanes i de Castellví de la Marca del Penedès, s'havia casat, cap a l'any 1185, amb Guillem Ramon de Montcada, senyor de Montcada i vescomte de Bearn des del 1214, quan va succeir el seu germà

Gastó de Montcada, que havia mort sense hereus ni successors. Guillem Ramon va morir l'any 1224 i el va succeir el seu fill, Guillem de Montcada, senyor de Montcada i senyor de Castellvell (baronia que va heretar de la seva mare Guilleuma, l'any 1227), casat amb Garsenda de Provença. Dins la baronia dels Castellvell a la Marca del Penedès hi ha les terres de Puigtinyós.

El 9 de juny de 1229, Guillem de Montcada, vescomte de Bearn ², senyor de la casa dels Montcada i baró de Castellvell ³, davant la imminent invasió de Mallorca per part de la host catalanoaragonesa –acció militar que fou decidida a les Corts de Barcelona del desembre de 1228–, decideix acompanyar el seu senyor natural, el comte rei Jaume I i atorgar testament i darreres voluntats en presència del notari Guillem de Tarragona. En aquest acte hi són presents, com a testimonis, l'abat de Santes Creus, fra Bernat Calbó; el prior, fra Pere; el cellerer mitjà, fra Guillem Traver; el monjo fra Berenguer d'Artés, i el novici Bertomeu d'Agramunt. L'escrivà fou Pere Bonell ⁴.

Segons aquest testament, en cas de morir en la lluita, tal com va ocórrer, concretament a la batalla de Porto Pi, a Mallorca, Guillem de Montcada havia de rebre sepultura al monestir de Santes Creus i el castell de Puigtinyós passava al monestir ⁵. Així doncs, aquesta deixa post mortem, estableix el lligam entre els monjos blancs de la vall gaiana i Puigtinyós, que esdevé, fins a la desamortització

de Mendizábal, feu de Santes Creus. ■

¹ Papell Tardiu, Joan, *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*, vol I, p. 68-70, Fundació Noguera, Barcelona 2005.

² Bearn és un país del sud-oest de la Gascunya (Occitània). Avui forma part del departament dels Pirineus Atlàntics (França). Té una extensió de 4750 km².

³ Castellvell de Rosanes (Baix Llobregat) i Castellvell de la Marca (Penedès)

⁴ AHNM. S. Clerecia. Monasterio de Santa Maria de Santes Creus, perg. 552.

⁵ (...) *dimitimus domui Sanctarum Crucum Podium Tinos* (...)

PUIGTINYÓS SIVE MONTFERRI

Joan Papell Tardiu

Dibuix de Jujol amb la idea del Santuari de Montserrat (1924 o 1925).

pilars distribuïts en sis blocs en forma d'estrella, sobre els quals trobem vuit segments d'arc catenari que carreguen el pes de l'agulla central i quatre segments d'arc parabòlic natural que n'asseguren l'equilibri.

El medalló de trencadís de ceràmica que es troba a la part interior més alta de l'agulla representa l'anyell dret degollat de l'Apocalipsi sobre una creu de fons.

El cambril està pensat, com a Montserrat, amb escala a la dreta i a l'esquerra per pujar a saludar la Moreneta i baixar. La planta del cambril és un polígon octagonal, sobre el qual trobem vuit segments d'arcs catenaris que formen una estrella ovalada de vuit puntes.

Els veïns de Montferri, des de l'inici, van fabricar totes les peces per fer aquesta construcció amb grava del riu Gaià barrejada amb ciment: blocs de 30x15x5, totxos de 30x15x5 i rajoles de 20x10 fetes amb una barreja d'arena, escòria de carbó cremat a les màquines de tren i ciment. Aquesta peça petita i lleugera es va utilitzar per fer les voltes. Una altra peça, dissenyada pel mateix Jujol, és una rosassa

hexagonal formada per plafons amb un cor al mig, tapat amb vidres de colors *jujolians*, uns vidres que també han servit per al tancament dels finestrals i que produeixen un joc de llums i colors molt interessant.

Finalment, es va fer un bloc corbat de 50x15x10 per a l'agulla central, de forma arrodonida, la qual culmina amb una creu cimera de ferro que pesa gairebé 500 kg. És giratòria com un penell i se situa sempre en direcció al vent i a 33 metres de la base d'aquest Santuari, en clara al·legoria a l'edat de Jesucrist. Aquesta creu de forja va ser dissenyada per Joan Curieses, escultor i rector de Guimerà, que es va inspirar en una de les dues creus flamejants dissenyada per Jujol que hi ha al retaule del presbiteri de Guimerà.

Les portes del Santuari són de ferro forjat i les baranes també són *jujolians*. L'únic element que manca al Santuari de Montferri és la intervenció directa de Jujol en la fase final, motiu pel qual no hi ha l'expressió més emotiva de l'arquitecte que trobem en tota la seva obra. ■

SANTUARI DE MONTSERRAT DE MONTFERRI

Imatge del Santuari de Montserrat de Montferri, amb el campanar a l'esquerra. Fotografia: Rafael López-Monné.

Agraïments:

Per a la realització dels articles sobre Jujol i Montferri hem comptat amb l'assessorament i ajuda de:

Josep M. Jujol Junior; Jordi Agràs; Joan Papell; Mercè Segú i Anna Manent (Casa Bofarull); Lluís i Enric Vives (Vives Ambrós de Montferri); Joan M. Ferrer i Enric Rovira (Vistabella); Enric Alfonso (Vimbodí); Joan Duch (Guimerà); Ester Magriñà (Alcover); Pere Joan Salas (Gremi de Pagesos de Tarragona).